

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

4 Quodnam censeatur iustum stipendium operarij, famuli, & eius qui aliquod officium habet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

conduxit molendinum, & alia vicina impetu aquarum sunt destructa, debere augeri pensionem. Ratio est, quia si pensioni aliquid est detrahendum ob sterilitatem, etiam postulat aequitas, ut ob insolitam ubertatem aliquid ei addatur; ut sicut locator sentit onus ex sterilitate, ita etiam commodum ex

22 ubertate reportet. Sed hoc intelligendum est, quando ratione istius ubertatis non multum minuitur pretium, ita ut longè maiorem pecuniam tunc possit constare quam ordinariè solet. si enim ratione abundantia pretium ita decreuit, ut magna illa fructuum copia non multò pluri valeat quam consueta mellis, par non est pensionem augeri. nec obstat quod dicto §. Vis maior, dicitur, *Immodicum lucrum colono non auferri*, quia id intelligendum de lucro ratione industrie coloni, vel clementiae celi obueniente. Bartolus & alij antiqui Doctores pro *immodicum* passim legunt *modicum*.

Quae diximus, seruanda sunt secundum Ius commune Caesareum, & nisi aliud deductum sit in pactum, secus si alicubi hisce de rebus sint propriae leges, vel consuetudines.

DUBITATIO IV.

Quodnam censetur iustum stipendium operarij, famuli, & eius qui aliquod officium habet.

23
Stipendium
iustum.

Respondeo, Illud stipendium censei iustum, quod passim eo loco huiusmodi operarijs, officialibus, & famulis, tali ministerio occupatis dari solet; ita ut non sit minus infimo, nec maius summo, quod dari consuevit. sicut enim pretium rerum venalium, quod non est aliqua lege taxatum, non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem summi, medij, & infimi; ita etiam pretium operarum, & obsequiorum. unde si locator suae operae mercedem exigit maiorem quam sit summa, vel si conductor det maiorem, quam sit infima dari consueta; facit iniuriam, & tenetur ad restitutionem, reducendo mercedem ad proximos limites pretij iusti. locator enim detrahet quod accepit supra summum; & conductor addet quod deest vsque ad infimum. sicut is qui vendidit aliquid supra iustum, tenetur solum restituere quod accepit supra summum pretium iustum; & qui emit aliquid infra iustum, tenetur solum restituere quod deest vsque ad pretium infimum iustum. sufficit enim ad iustitiam, ut contractus iniustus reducat ad proximos iustitiae limites; qui sunt pretium summum & infimum. summum est proximus limes respectu eius qui supra iustum accepit: infimum, respectu eius qui infra iustum dedit.

24
Si dubium
sit.

Hinc sequitur Primò, Quando famulo, vel operario, vel cuius alteri officiali non omnino constat, stipendium, seu pensionem, quae ipsi constituta est, esse infra infimum iustae mercedis gradum, non posse uti compensatione, subtrahendo de rebus domini: quia in dubio vtrum aliquid sit iustitiae lege debitum, non habet locum compensatio; ut dictum est cap. 12. dub. 10. non esse autem infra infimum, ex eo constare potest, si multi alij non deerunt, qui libenter tale munus, officium, vel obsequium pro tali stipendio sint praestituri; hoc enim manifestum est signum, ta-

lem mercedem, spectatis omnibus circumstantiis, non esse indignam tali functione: etsi enim functio aliqua multos labores coniunctos habeat; tamen si honores vel emolumenta alia ei coniuncta sint, stipendium poterit esse paruum; nam honor & commoda coniuncta, sunt veluti pars stipendij.

Sequitur Secundò, Etiam si nulla facta sit conventio de certo stipendio, & res tota relicta sit arbitrio domini; nihilominus dominum teneri saltem ad infimum mercedis iustae. non enim famulus mercedem ita relinquit in arbitrio domini, ut ei totum obsequium vel partem intendat praestare gratis, si ille nihil velit dare; sed mens eius est, ut soluat quod aequum & iustum ei visum fuerit.

Aduerte tamen, in duobus casibus non esse necessarium ut stipendium attingat infimum iustae mercedis modum. Primò, Si conductor non ceget opera alterius, sed solum ex misericordia, ad preces ipsius, ipsam conducit. tunc enim satis est ei dare alimenta. si tamen opera eius multò maiorem utilitatem conductori adferret; ita ut illa longè amplius illi valerent quam alimenta, teneretur illam compensare, saltem infimo iustae mercedis modo. Ratio est, quia ille non intendit operam suam donare, sed vendere. quare cum notabiliter pluri valeat conductori, quam alimenta, aliquid amplius pro ea dare debet. Secundo, Si famulus sponte non petat iustum stipendium, ut hac ratione alliciat animum domini ad procurandum beneficium vel officium: tunc enim censetur obsequium suum, qua parte pluri valet, donare: sicut qui munera dant alicui ad alliciendum animum ipsius ad benevolentiam, ut ex benevolentia & gratitudine concedat quod ab ipso sunt perituri. Si tamen tacite intenderet dominum suum hoc pacto obligare ad procurandum beneficium Ecclesiasticum, esset simonia; & dominus hanc mentem aduertens, cum non possit talem obligationem suscipere, teneretur ei iustam obsequij mercedem rependere. non enim ille intendit obsequium suum donare gratis, sed cum eo onere, quod dominus non potest admittere. Itaque si illius obsequio velit uti, teneretur illud alia ratione iustè compensare, soluendo illi quantum meretur. Si verò intenderet illum obligare ad procurandum officium saeculare, tunc dominus id aduertens, vel teneretur obligationem illam in se suscipere, & quantum in se est facere ut id consequatur; (modo tamen sit idoneus) vel si hoc noller, teneretur ei iustam mercedem constituere. Si dominus fecerit quantum in se est ut illi officium procuraret, videtur ad nihil amplius teneri, quamuis non sit consecutus: quia famulus non videtur ad aliud voluisse obligare, nisi id expresserit. & quamuis opera illa, quam impendit in sollicitando, non tanti valeat quantum obsequium quod famulus praestitit, tamen id non refert; nam famulus sponte & omnino liberè obsequium suum pro tali sollicitatione obtulit contractu innominato, faciam ut facias: unde qua parte obsequium eius pluri valet; censetur liberaliter donatum, secus esset, si à domino ad hoc compelleretur.

Si mercedis
modus re-
lictus arbi-
trio domi-
ni.

25
Excepit-
tur duo
casus.

26

Simonia.

DUBITATIO V.

Vtrum is, qui pluribus operam suam in solidum locat, possit plura integra stipendia accipere:

27 **V**erbi gratia, Titius locavit operam suam Sempronio ad reducendum eius equum Louanio Parisios 4. aureis, vtrum possit Caio eandem locare pari pretio, vt illius equum reducat.

Videtur non posse. Primò, Quia si vna eademque res vendatur duobus, non potest illius rei integrum pretium exigi à singulis: atqui locatio operarum est instar venditionis: nam opera vendi censetur, ergo si duobus elocata fuerit, non potest à singulis integrum pretium exigi.

Secundò, In omni contractu iusto debet seruari æqualitas: atqui hic non videtur seruari; opera enim non valet nisi 4. aureis, & tamen accipit 8. ergo contractus ille non est iustus.

Tertiò, Quia alioquin qui pactus esset cum Titio 50. aureis obire pro illo peregrinationem sacram Lauretum, posset pacisci cum Caio pari pretio: similiter cum tertio & quarto. & ita 200. vel 300. aureos acciperet pro labore istius peregrinationis, cum solum valeat 50. aureis.

Quartò, Commissarius caularum, cui pro vnus causæ expeditione, dum foras proficiscitur, permillum est in singulis dies accipere duos aureos ab eo cuius negotia gerit, poterit accipere quatuor aureos si agat negotia duorum, lex si trimum: quod tamen videtur absurdum. Sic enim fieret statim valde diues exiguo labore; nam vna profectio vnoque labore omnia illa peragit.

Pro solutione adhibende sunt aliquot distinctiones. Vel enim ille obligat operam suam singulis in solidum, ita vt teneatur singulis, etiam si alij resilerent: vel obligat illam omnibus simul. Rursus, vel illa opera est æquè commoda singulis ac si pro vnoquoque illorum seorsim tota impenderetur: vel non æquè est commoda. Denique, quando certum stipendium constitutum est alicui functioni, vel constitutum est tamquam integra merces, ita vt non possit amplius accipere, siue vni illam impendat, siue pluribus seorsim; vel solum ita vt sit integra merces pro negotiis vnus, non prohibendo interim quàm tantumdem accipiat ab alio, si eadem opera eius negotium agat. His positis

Si non singulis in solidum.

Dico Primò, Quando quis non obligat suam operam singulis in solidum, ita vt teneatur eam prestare pro vnoquoque seorsim, etiam si alij non concurrerent, non potest tantum exigere, quantum si vni soli eam obligaret. Ratio est, Quia obligatio partialis est minoris pretij, quàm totalis & integra; sicut dominium partiale est minus totali. Hinc nuntius ordinarius non potest tantum exigere à singulis pro delatione litterarum, quantum si vni soli suam operam obligaret. Idem dicendum de magistro multis docente discipulos; & aliis similibus, qui nolunt suam operam singulis addici in solidum.

28 *Si non sit æquè singulis commoda.*

Dico Secundò, Quando opera multis prestata, non est tam utilis aut commoda singulis, quàm vni soli exhibita, non potest tantum exigi à singulis, quantum cum vni soli impenditur. Sic qui

facit Sacrum pro multis, non potest pro sustentatione sua tantum exigere à singulis, quantum posset ab vno, si pro vno solo fecisset. Quia multis applicatum, non tantum prodest singulis ex opere operato, quàm vni soli attributum. Simili modo si quis pro pluribus peregrinationem suam suscipiat, non potest tantumdem accipere à singulis, quantum ab vno, si pro eo solo fecisset. quia vna peregrinatio non tantum prodest singulis per modum satisfactionis, quantum vni: vnde singuli cupiunt sibi solis totum laborem & cultum illum applicari. Idem dico, quando non æquè vtiliter & perfectè pro multis agitur ac pro vno.

Dico Tertiò, Quando quis pluribus obligat operam suam singulis in solidum, & illa æquè commoda est singulis, ac si pro illis solis fuisset exhibita, potest à singulis tantum exigere, quantum ab vno posset, si pro eo solo præstitisset.

Probatur Primò, Quia qui proprii negotij causa debet proficisci Romam, potest tantum pacisci ab alio qui eum suo nomine cupit ire, quantum si propria causa iturus non fuisset, vt omnes concedunt, & vsus quotidianus comprobatur. Ergo idem dicendum de eo qui antè ex pacto cum quodam alio ire debebat. Parum enim refert, si illuc ire debebas, vtrum tua, an alterius causa. id enim non variat æstimationem illius functionis. Simili modo, qui quærit equum vt negotij sui causâ proficiscatur Parisios, si inueniat equum reductum; tantum potest exigere pro reductione equi, quantum alius qui equo non egebat, nec eò ire cogitauerat. Idem patet cum quis negotia diuersi generis eadem profectio expedire potest.

Secundò, Probatur allata ratione, Quia quòd vna eademque opera pluribus equè possim commodare ac vni; non minuit æstimationem operæ respectu singulorum. non enim opera mea minoris tibi valet, quòd eadem dum tibi impenditur, simul alteri proficit: ergo si tibi soli exhibita valet tibi duobus aureis, non minoris tibi valebit, quòd simul alteri per eam possim commodare. Sic si medicus vno eodemque suffitu posset curare tres ægros, tantum posset exigere à singulis, quantum ab vno: non enim opera & suffitus ille minoris valet respectu Petri, eò quòd simul curet Ioannem. Idem & potiore ratione dicendum est quando functiones ipsæ, pro quibus merces exigitur, sunt diuersæ; sed requirunt per accidens aliquam actionem præuiam, quæ eadem diuersis illis subferuiat, v.g. profectio ad locum remotum vbi diuersæ res sunt gerendæ. Vt cum quis nomine diuersorum proficiscitur ad locum distitum, vt ibi illorù negotia tractet, vel testimonia & probationes in eorum causis conquirat. non enim datur tunc principaliter merces pro itinere, sed pro functione peragenda in termino; quæ tamen pluris æstimatur ratione distantie loci & itineris, quod est medium quoddam ad illam actionem necessarium. Porro ad bonam fortunam vel industriam illius pertinet, quòd plura negotia concurrant, ita vt vno medio possit ad ea conficienda vti, vel eandem functionem pluribus impendere. Neq; opus est, vt qui sua negotia ipsi committunt, eiusque opera vti cupiunt, sciant illum etiam aliorum negotia gerere, vel plura simul expediturum: sed sufficit vt tam vtiliter & opportunè ea gerere possit, ac si alia simul gerenda non haberet, & suam operam cuique seorsim impenderet.